

KONYA MÜZELERİNDE BULUNAN KEÇE ÜRÜN ÖRNEKLERİ

H. Nurgül BEĞİÇ¹

ÖZET

Yünün çeşitli yollarla sıkıştırılmasıyla yapılmış, çok kalın, dokunmadan oluşturulmuş bir tür kaba çözümlü kumaş olarak tanımlanan keçe, ilk çağlarda insanların doğa koşullarına karşı koymak amacıyla, örtünme ve barınma ihtiyaçlarıyla ortaya çıkmıştır. Konar göçer Türk toplulukları hem kullandıkları eşyaları hem de süsleyici unsurları tamamıyla yetiştirdikleri hayvanların yünlerinden meydana getirmişlerdir. Yün, kendileri için gerekli olan her şeyi yapmalarına imkân vermiştir. Keçe, Orta Asya'ya özgü gelişme göstermiş ve en eski örneklerini burada ortaya koymuştur. Çinlilerin “keçe diyarı” adını verdikleri bu bölgelerden IX. yüzyıldan itibaren batıya yönelen Türk boyları, keçe sanatını da birlikte getirmişler, Anadolu ve İran yaylalarını içine alarak batıda Balkanlardan Moğolistan'ın doğu sınırlarına kadar binlerce kilometreye yayılan bir alanda bu sanatın devamını sağlamışlardır. Keçecilik, Konya il merkezinde geçmişten bugüne yaşamını sürdüren, geleneksel yolla gelişen bir el sanatı türüdür. Konya keçeciliği geçmişten bugüne, “usta-çırak” ilişkisi ya da “babadan oğula” meslek birakma geleneğinin sürdürülmesi ile taşınmıştır. Bu makalede Konya müzelerinde ve depolarında bulunan keçe ürünlerin belgelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Konya, müze, yün, keçe

Begic, H. Nurgül. "Konya Müzelerinde Bulunan Keçe Ürün Örnekleri". *idil* 4.15 (2015): 155-180.

Begic, H.N. (2015). Konya Müzelerinde Bulunan Keçe Ürün Örnekleri. *idil*, 4 (15), s.155-180.

¹ Yrd.Doç. Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü, Çankırı, begicnurgul(at)gmail.com

FELT PRODUCT SAMPLES IN MUSEUM OF KONYA

ABSTRACT

Felt is described as a type of very thick warpless cloth, made by compressing wool in various ways without weaving, came up by humans' covering up and sheltering needs against natural conditions in the first ages. Turkish nomads made ornaments and the objects they use completely from the wools derived from the animals raised by them. Wool allowed them to produce everything required for them. Felt has developed specifically in Middle Asia and oldest samples of felt are also found in there. Turkic tribes, which went towards west from the regions called as "Felt Land" by Chinese, has brought felt art with themselves and provided continuance of this art in an area involving up to thousands of kilometers from Balkans to the east borders Mongolia which also includes Anatolian and Iranian plateaus. Felt making is a handicraft which develops by traditional way, exists in Konya city centre from past to present. Konya Felt making is handed on "from father to son" or by "apprenticeship" from past to present. Felt products found in museum and storages of Konya has been investigated.

Keywords: Konya, museum, wool, felt

GİRİŞ

Sanat, bir toplumun maddi ve manevi değerlerinin yansımasıdır.. Türk sanatının başlangıcı, gelişimi, kaynakları ve devamı, Anadolu öncesinde; Orta Asya’da Ön Türkler olarak kabul edilen İskitler ve devamında Büyük Hun İmparatorluğu, Göktürkler, Uygurlar, Anadolu’da ise; Selçuklular, Anadolu Beylikleri, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere tarihi süreç içinde incelenir. Türk sanatının oluşumu ve bugüne ulaşması, bir bütünlük içinde, Orta Asya coğrafyasından Anadolu topraklarına akan bir süreklilikte kendini göstermektedir. Bu bağlamda Geleneksel Türk Keçecilik Sanatı da Orta Asya’dan Anadolu’ya kendine has bir gelişme göstermiştir. Keçenin hammaddesi deri ürünü hayvansal lif grubunda yer alan yün lifidir (Başar Ergenekon, 1999: 43). Keçe, yünün nemli ortamda sıcak su ve sabun yardımıyla çeşitli yöntemlerle sıkıştırılmasından meydana gelmiş atkısız ve çözgüsüz tekstil ürünüdür. Ön Türkler olarak kabul edilen İskitler ve Türk topluluklarını bir imparatorluk bayrağı altında toplayan Hunlara ait kurganlarda çıkan keçe örnekleri bize o dönemde yaşamış toplulukların sanat ve kültürleri, gündelik hayatta kullandıkları eşyalar ve bu eşyaların özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Orta Asya’dan günümüze ulaşan keçe ile ilgili arkeolojik bulgulardan; yapım teknikleri, kullanım alanları, renkleri ve bezemeleri açısından keçe sanatının gelişimi incelenmekle birlikte İskit, Hun, Göktürk ve Uygurlarda Keçeciliğin dönem özellikleri ve bölgenin verdiği imkânlarla üretildiği dikkat çekmektedir. Yaşadıkları coğrafyanın şartları Türk toplulukları göçebe yaşam biçimine zorlamıştır. Kùltürleri de bu yaşam biçimine uygun bir gelişme göstermiştir. Hayvancılıkla uğraşarak yaşamlarını sürdüren topluluklar bir taraftan sert iklim şartlarıyla mücadele ederken, diğer taraftan da hareketli yaşama uygun çadırı, giysileri, araç ve gereci yetiştirdikleri koyunun yününden üretmişlerdir. W. Eberhard’ın Çin’in Şimal Komşuları adlı eserinde Orta Asya Türkleri için; “Göç ederek yaşayan Türkler, avla uğraşırlar, elbiseleri soldan ilikli, saçları kesiktir. Üzeri keçe ile örtölü çadırlarda yaşarlar. Ecdat mabetleri yoktur. Tanrıların tasvirlerini keçeden yontarlar ve deri torba içerisinde muhafaza ederler, bu tasvirler iç yağ ile yağlanır daha sonra sırk üzerine dikilirdi” (1996: 58-59) ifadeleriyle dönem Türk topluluklarının yaşam biçimleri, kùltürleri ve keçenin kullanım alanları hakkında bilgi vermektedir.

Hunlardan sonra Göktürkler’de aynı kùltür ve sanatın devamını sağlamıştır. Bu dönemde de keçe geniş işlev alanları için üretilerek ihtiyaçları karşılamayı sürdürmüştür. “Göktürklerde keçe örtüler; kağanların tahta çıkış törenlerinde kullanılmış, kendisine bağlı beyler tarafından bir keçe üzerinde havaya kaldırılması ve daha sonra güneşin döndüğü yönde, dokuz kez otağın etrafında döndürülmesi

geleneğinde yer almıştır” (Esin, 1978: 104). Keçe bu ritüellerde tahta çıkma törenlerinin bir sembolü olmuştur.

Göktürklerden sonra tarih sahnesine çıkan Uygurlar M.S. 744-840 yılları arasında yaklaşık bir asır hüküm sürmüşlerdir. Türk tarihinde yerleşik düzene geçen ve bu nedenle yaşadıkları yerleşim alanlarında eserler bırakan uygarlık olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir. “Maniheizm, Budizm ve İslam dinlerinin de etkisi buna katılınca eski Türklerin farklı bir yönleri ortaya çıktı. Neticede yerleşik hayat tarzı onlara günümüze kadar gelen eşsiz sanat eserleri meydana getirme fırsatı tanıdı. Dolayısıyla Uygurlar, Türk tarihinin çok farklı bir cephesini oluşturdular (Taşağıl, 2002: 215). Uygurlar dönemine ait Hoço’da bulunan bir minyatür Maniheizme inanan Türklerin keçe şapka giydiklerini ortaya koymaktadır. Uygurlar döneminde özellikle vakıfçılara ilişkin örneklerde bezemeli yaygıların yer alması, bu dönemde tepme keçe tekniği ile elde edilen yaygı geleneğinin devam ettiğini belgelemesi bakımından önemlidir (Başar Ergenekon, 1999: 23). Keçe Uygurlar döneminde günlük yaşamda yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Konar-göçer topluluklar halinde yaşayan Türkler, kültürlerinin bir ögesi olan çadırlarını barınmak, soğuktan, sıcaktan ve yağıştan korunmak için keçeden yapmışlardır. Yer yaygısı için de keçeyi tercih etmişlerdir. Giyim eşyası olarak çorap, çizme ve şapkalarını, atları için eyer örtülerini, dini inanışlarında kullandıkları objeleri de keçeden yapmışlardır. Keçe şapkaları bir statü sembolü olarak kullanılmışlardır. Mezar odalarını keçeyle kaplamışlar ve törenlerde keçe ürünlerden istifade etmişlerdir. Kısacası yaşamın her alanında keçeyi kullanmışlar ve keçe yapımında ihtiyaçları olan yünü, yaşamlarını sürdürmelerini sağlayan hayvanlarından karşılamışlardır.

1.KONYA KEÇECİLİĞİNİN TARİHİ SÜRECİ

Orta Asya’dan Anadolu topraklarına göç eden Türkler yaşadıkları coğrafyada ve göç yollarında İslamiyet’le tanışmışlardır. “Orta Asya’dan Anadolu’ya IX. yüzyıldan başlayarak küçük gruplar, XI. yüzyıldan itibaren büyük kitleler halinde gelmeye başlayan Oğuz ve Türkmen boyları, Anadolu’nun bugünkü kültürel yapısını oluşturmaya başlamışlardır” (Erden, 1999: 4). IX. yüzyıldan itibaren başlayan Türklerin Anadolu’ya göçü, 1071 Malazgirt Zaferi ve 1221-1260 yılları arasında Moğolların Türkistan’a yaptığı saldırılarla hız kazanmış ve devam eden göçler sonucunda bu topraklar onların yeni yurtları olmuştur. Bu bölgede yaşayan topluluklardan da etkilenerek kültür ve geleneklerine yeni tanıştıkları kültürler ve İslamiyetin etkisiyle yeni bir boyut kazandırmışlardır.

Göç yoluyla gelen toplulukların bir kısmı Bizans halkı tarafından boşaltılan kentlere, bir kısmı eski yerleşim alanlarına, bir kısmı da yeni seçilen alanlara olmuştur. Yerleşimler Bizans kentlerinin surlarla çevrili, savunmaya uygun ve hemen yerleşilebilir olması nedeniyle, yeni bir arayışa girilmeden daha çok boşalan kentlere olmuştur. Konya da eski bir Bizans yerleşim alanı olup, Bizans halkı tarafından boşaltılması nedeniyle Türk toplulukların yaşam alanı olmuştur. Malazgirt savaşından sonra kurulan Anadolu Selçuklu Devleti'nin bir şehri olan Konya, daha sonraki gelişmeler sonucu başkent olmuştur. Böylece başkent olduğu dönemde büyük gelişme göstermiş, kültür ve sanatın da merkezi olmuştur.

Konya çok eski dönemlerden beri çeşitli kültürlere ev sahipliği yapmış, tarihi, kültürel ve sosyal kazanımlarını her türlü zorluğa rağmen korumaya başarmış şehirlerden biridir. Uçsuz bucaksız coğrafyası ile stratejik önemini her dönemde koruyan Konya, geçmişi ile de bugün dünyanın önemli tarihi şehirleri arasında yer almaktadır. Konya el sanatlarında çeşitlilik, malzeme, teknik ve usta bakımından da zengin bir mirasa sahip olmuştur. Konya Selçuklu devletinin başkenti olması nedeniyle kültür ve sanatta çok büyük gelişmelere sahne olmuştur. Konya'nın tarihi İpek Yolu üzerinde bulunması nedeniyle ticari hayatı da çok canlı geçmiştir. Mevleviliğin merkezi olması, keçeden yapılan sikke, haydariye ve arakiyenin bu felsefi düşünce ile özdeşleşmesi, farklı ürün çeşitlerinin yapılmasına neden olmuştur. Bu tarihsel seyir içinde üretilen özgün keçe örneklerinin bir kısmı günümüze ulaşmış olup, Konya Müzeleri'nin salonlarında sergilenmekte bir kısmı ise depolarında saklanmaktadır. Keçecilik Selçuklu Türkleri yolu ile Orta Asya'dan Anadolu'ya gelmiş, merkezi Konya olmuş, burada şöhret yapmıştır. Konya'daki Selçuklu Dönemi hamamlarında keçelerin pişirildiği özel bir bölüm bulunduğu gibi, bugün dahi Konya'da ayrı bir *keçeciler çarşısı* da bulunmaktadır. Keçecilik Konya'ya özel el sanatı olarak tanınmıştır (Önder, 1960: 2230). Konya'da geçmiş dönemlerde öncelikle halkın ihtiyacı olan yer yaygısı, kepenek, keçe külah, seccade, çocuklar için kundak, göçebeler için çadır örtüleri, Mevlevi geleneksel giyim eşyaları gibi birçok eşya üretilmiştir. Bu şekilde Konya'ya özgü bir halk sanatı olarak tanınan keçecilik diğer bölgelerden farklı ürünlerle öne çıkmıştır. Konya, Mevleviliğin doğuş ve yayılış merkezidir. Birçok farklı özellikleri, adap ve erkân ile diğer tarikatlardan ayrılan ve halka yayılan Mevleviliğin kendine has giyim şekilleri arasında sikke (külah) vardır. Diğer tarikat mensupları, serpuşlarına "taç" adını verdiği halde, sikke yalnız Mevlevilere has olmuş bu da daha çok Konya'da yapılmış ve giyilmiştir (Önder, 1954: 931). Konya keçeciliğinin tarihi süreç içerisindeki gelişiminin kaynakları; Orta Asya Türk sanatı kaynaklı Selçuklu dönemi sanatı ve kültürünün gelenekleri, Konya'da yaşamış uygarlıkların etkileri, Mevlana'nın hayatı ve fikirleri, Konya'nın ticaret yolları üzerinde bulunması, yöre coğrafyasının gerektirdiği koşullar şekillendirmiştir (Beğiç, 2013: 11).

2.KONYA MÜZELERİNDE BULUNAN KEÇE ÜRÜNLER

Konya’da bulunan Mevlana, Etnografya ve Koyunoğlu Müzelerinde incelemelerde bulunulmuş olup, sergilenen ve müzelerin depolarında bulunan keçe ürünler tespit edilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda; Mevlâna Müzesi’nde işlemeli keçe seccadeler, sanduka sikkeleri, destarlı ve destarsız sikkelerle bir adet işlemeli serpuş sergilendiği görülmüştür. Konya Etnografya Müzesi deposunda on üç adet çeşitli iğne teknikleri ile bezemeli işlemeli keçe seccade, iki adet bebek kundağı, bir adet tepme keçe seccade bulunmaktadır. Koyunoğlu Müzesi deposunda da iki adet keçe çizme olduğu görülmüştür.

İncelenen keçe ürünlerle ilgili detay bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

2.1. Konya Mevlana Müzesi’nde Sergilenen Keçe Ürünler

Mevlâna Müzesi’nde sergilenen sikke ve arakiyeler

Destarlı sanduka sikkeleri (Mevlâna Müzesi)

Dal sikkeli dervişler (Mevlâna Müzesi)

İşlemeli serpuş (Mevlâna Müzesi)

Seccade

İnceleme Tarihi: 22.01.2009
İlgili Koleksiyon: Mevlâna Müzesi
Envanter No: 4348
Koleksiyondaki Yeri: Teşhirdedir
Tarihlendirme: XX. yy
Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 112x165x0,4 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, ipek iplik ve saçak

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve işleme tekniği

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezemde Kullanılan Renkler: Siyah

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen, üçgen

Bitkisel Bezeme: Stilize çiçek, yaprak ve dallar

Nesneli Bezeme: Cami, minare, mihrap, âlem, kandil

Kompozisyon: Seccadenin zemininde doğal beyaz tepme keçe kullanılmıştır.

Dörtkenarı, stilize bitkisel motiflerden oluşan bordürle çevrelenmiştir. Bu bordür, seccadenin mihrap kısmında daha ince ve dekoratif bir süslemeye dönüşmüştür. Köşelerde yoğunlaşan bezeme, seccadenin altında mihrap sütunu ile, üst kısmında ise minarelerle bütünleşmiştir. Seccadenin mihrap kısmı çifte minareli cami tasvirinden oluşmakta ve boşluğunda kandil motifi yer almaktadır. Alınlıkta yazılı bezemeye, tabanlıktaki dekoratif süslemeye yer verilmiş, çevresi ipek saçaklarla bezenmiştir.

2.2. Konya Etnografya Müzesi Deposunda Korunan Keçe Ürünler

Seccade (1)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter No: 5786

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarihlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 86x169x1 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezeme Kullanılan Renkler: Kırmızı, yeşil, sarı, tabii beyaz, mavi

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen

Bitkisel Bezeme: Çiçek, dal, yaprak

Kompozisyon: Tamamen keçe malzemeden yapılmıştır. Tabii beyaz renktedir. Orta göbek etrafında iki sıra çizgisel su vardır. Daha içte dört sıra çepeçevre bordürlerle stilize çiçek motifleri yer almaktadır. Ortada göbek şeklinde bir çiçek ve etrafında girift çiçek ve dal motifleri vardır. Kenarına yeşil renkte hazır harç geçirilmiştir. Kullanılan renkler; kırmızı, yeşil, lacivert, sarı ve tonlarıdır. Oldukça kirlenmiş durumda olup, kenarındaki harçlarda sökülmeleler vardır.

Seccade (2)

İnceleme tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter No: 4663

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarihlendirme: XX. yy.

Kullanım Yeri: Seccade
Boyutları: En: 112x165x0,6 cm
Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, ipek iplik
Uygulanan Teknik: Tepme keçe, işleme
Zeminde Kullanılan Renk: Doğal beyaz
Bezemde Kullanılan Renkler: Pembe
Seçilen Konu:
Geometrik Bezeme: Dikdörtgen, baklava
Bitkisel Bezeme: Stilize bitki motifleri, saksıda çiçek,

Kompozisyon: Keçe malzemeden yapılmıştır. Tabii beyaz yünden yapılan keçe üzerine yalnız pembe renk ipek iplikle mihraplı, halı motifî şeklinde işleme yapılmıştır. Dört kenarı çepeçevre kıvrım dallı, çiçekli, bezemelerle doldurulmuştur. Orta zeminde iki tane mihrap sütunu şeklinde yine aynı tarzda yapılan işleme vardır. İşlemeler dival tekniğiyle yapılmış olup, mihrapta kandil yerinde ve tabanlıkta çiçekli bezemeler yer almaktadır. Arka kenarı mihraba kadar kirlenmiş, farklı bir renk aymıştır. Arka yüzü astarsızdır. Üzerinde yer yer güve yeniği delikleri vardır.

Seccade (3)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009
İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi
Envanter No: 1166
Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarihlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 93x155x0,7 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, yün ipliği, klaptan

Uygulanılan Teknik: Tepme keçe ve işleme, harç

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezemde Kullanılan Renk: Mor, yeşil, kırmızı, sarı, mavi, kahverengi, turuncu

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen, daire

Bitkisel Bezeme: Çiçek, dal, yaprak

Nesneli Bezeme: Mihrap, cami, minare, kandil, alem

Figürlü Bezeme: Kelebek

Kompozisyon: Keçe malzemeden yapılmıştır. Dört kenarı çepeçevre yeşil renk ipek saçaklıdır. Zemin kenarları çepeçevre kenar suyu işlemelidir. Orta zeminde cami şeklinde mihrap, tabanlık kısmında karşılıklı mihrap sütunu işleme vardır. Mihrap kavisinde kandil, caminin dört adet minaresi, orta ana kubbe üzerinde ve yanlardaki küçük kubbeler üzerinde alem vardır. İşlemede galbdan, mor ve tonları, yeşil ve tonları, kırmızı, sarı, mavi ve tonları, kahverengi, kavuniçi renkli yün iplik kullanılmıştır. Keçe üzerinde yer yer güve delikleri, kenarlarda yırtık ve sökükler vardır. Arka yüzü pembe saten astarlıdır.

Seccade (4)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter No: 4030

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarhlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 88x132x0,5 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, yün ipliği

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve işleme

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezeme Kullanılan Renkler: Yeşil ve turuncu

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen

Bitkisel Bezeme: Çiçek, yaprak ve dal

Kompozisyon: Bej renkli keçeden yapılmıştır. Dört kenarı çepeçevre kıvrım dallarla bordürlenmiş orta zemin mihrabı andıracak şekilde yine çiçek dallarıyla süslenmiştir. Ayetlik ve tabanlıktaki birer adet çiçek dalı vardır. İşlemede yeşil renkli ve kavuniçi renkli yün iplikler kullanılmış, işlemede gergef kullanılmıştır. Keçenin kenarlarında yer yer yırtıklar ve güve delikleri vardır. Arka yüzünde koyu bej renkli astar vardır.

Seccade (5)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter Nu.: 5876

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarhlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 110x197x0,5 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, ibrişim, sim

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve işleme

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezeme Kullanılan Renk: Mavi, yeşil, beyaz ve sarı

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen

Bitkisel Bezeme: Dal, yaprak ve çiçek

Kompozisyon: Tabii renkte tepme keçe yüzeye sahip olan seccadenin dört kenarında bitkisel bezemelerden oluşan bir suya yer verilmiştir. Aynı bezeme ayetlikte yoğunlaşmış, mihrap ve mihrap sütunlarında devam etmiştir. Üç kenarı saçaklarla süslenmiştir. Seccadenin saçakları yıpranmış ve yüzeyinde güve delikleri oluşmuştur. Arka yüzü kahverengi keten kumaşla astarlanmıştır.

Seccade (6)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter No: 5898

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarhlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 98x161x0,3cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, ibrişim, sim

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve işleme

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezeme Kullanılan Renkler: Kırmızı, pembe, mavi, yeşil, turuncu, mor
Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen, daire, zincir

Bitkisel Bezeme: Çiçek, dal, yaprak

Nesneli Bezeme: Kandil

Kompozisyon: Tabii renkli keçeden yapılmıştır. Dört kenarında sarmaşık çiçek dalları dolanmaktadır. Tabanlıktaki saksıda çiçek motifi, tabanlığın iki yanında başlayan stilize kıvrım dallarla doldurulmuş sütuncelerin başlarında alınlığa doğru oval üçer bölüm içinde çiçek demetleri yer almaktadır. Alınlıktan sarkan bitkisel çelenk şeklinde bir kandil bulunmaktadır. Çok yıpranmış lekeli ve çok delikli durumdadır. İşlemede kırmızı, pembe, mavi, yeşil, turuncu, mor renkli ibrişim ve sim kullanılmıştır.

Seccade (7)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter No: 2609

Koleksiyondaki Yeri: Müze deposu

Tarihlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 92x155x0,6cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, çamaşır ipeği

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve işleme

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezemde Kullanılan Renkler: Sarı

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen

Bitkisel Bezeme: Çiçek, dal ve yaprak

Nesneli Bezeme: Kandil, mihrap

Kompozisyon: Tabii beyaz renkli yün keçeden yapılmıştır. Stilize mihrap kompozisyonlu, mihrabı kandilli ve tabanlık yerinde saksıda çiçek motifi vardır. Stilize mihrap bordürü ve diğer bütün işlemlerde bitkisel motifler kullanılmıştır. Bezemeler dival tekniğiyle yapılmış olup, malzeme olarak keçe rengine uygun çamaşır ipeği kullanılmıştır. Bezemde palmet, defne dalı vb. bitkisel motifler görülür. Seccadenin dört kenarı çepeçevre saçaklı şerit kaplamalıdır. Arka yüzü ince patiska cinsi bezle kaplanmıştır.

Seccade (8)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter No: 1484

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarihlendirme: Osmanlı Dönemi

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 82x144x0,5 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, yün ipliği, sırma, boncuklu harç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe, işleme

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz
Bezemde Kullanılan Renkler: Kırmızı, sarı, lacivert, eflatun, mavi, pembe, yeşil

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen, baklava

Bitkisel Bezeme: Stilize çiçek, dal ve yapraklar

Nesneli Bezeme: Kandil, mihrap

Doğadan Stilize Bezeme: Ay ve yıldız

Kompozisyon: Seccadenin zemininden tabii beyaz tepme keçe kullanılmıştır. Dört kenarını çevreleyen kenar suyu stilize çiçek, yaprak ve dal motiflerinden oluşmuş ve bu motifler sarmaşık şeklinde yerleştirilmiştir. Seccadenin mihrap sütunlarında üst üste sıralanmış baklavalılar kullanılmış ve bu baklavalıların araları ile içleri stilize bitki motifleri ile bezenmiştir. Mihrabı yoğun bitkisel bezemelerle süslenmiş, mihrap boşluğuna kandil, üst iki köşesine ay ve yıldız motifleri yerleştirilmiştir. Çevresi boncuklu harçla süslenmiştir. Seccadenin arka yüzü gri renkli keten kumaşla astarlanmıştır.

Seccade (9)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter Nu.: 4862

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarhlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 102x180x0,3 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, ipek iplik ve saçak

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve işleme tekniği

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezeme Kullanılan Renk: Mor

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen, baklava

Bitkisel Bezeme: Stilize çiçek, yaprak ve dallar

Nesneli Bezeme: Kandil, mihrap

Kompozisyon: Keçeden yapılmıştır. Üzerinde mor renkli ipek iplikten dival tekniğiyle yapılmış bezemeler vardır. Dört kenarı çepeçevre ipek saçaklıdır. Zemin üzerinde kıvrım dallı çiçek bezeme çerçeve vardır. Orta zeminde kandilli mihrap yerleştirilmiştir. Arka yüzü beyaz bez astarlıdır. Üzerinde güve yeniği vardır.

Seccade (10)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter No.: 4944

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarhlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 98x155x0,5 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, yün ipliği, gümüş klaptan

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve işleme tekniği

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezemde Kullanılan Renk: Kırmızı, yeşil, mor, pembe, mavi

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen

Bitkisel Bezeme: Stilize çiçek, yaprak ve dal

Nesneli Bezeme: Mihrap, kandil

Kompozisyon: Keçe malzemeden yapılmıştır. Dört kenarı çepeçevre saçaklıdır. Doğal beyaz zeminin dörtkenarı çiçek bezemeli kenar suludur. Orta zeminde mihraplı, mihrabında kandilli bezeme vardır. Mihrabın sütunları ve kemeri çiçekli bezemelerle bezenmiştir. Süslemede kasnak ve dival tekniği uygulanmıştır. Malzeme olarak mor, yeşil ve tonları, kırmızı, pembe, mavi ve tonları yün ip ve gümüşü renk klaptan kullanılmıştır. Arka yüzündeki astar yırtık ve yıpranmıştır. Keçe üzerinde de yer yer güve deliği vardır.

Seccade (11)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter Nu.: 2671

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarihlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 78x120x0,5 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, orlon iplik, pullu sim saçak

Uygulanılan Teknik: Tepme keçe ve işleme tekniği

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezeme Kullanılan Renk: Kırmızı, yeşil, mavi, mor, kahverengi, bordo

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen

Bitkisel Bezeme: Stilize çiçek, yaprak ve dal

Nesneli Bezeme: Mihrap, kandil

Kompozisyon: Seccadenin zemininde doğal beyaz tepme keçe kullanılmıştır. Dört kenarında stilize çiçek, yaprak ve dallardan oluşan suyu bulunmaktadır. Mihrap sütunları kenar suyu ile uyum içindedir. Seccadenin sütun başlıklarından çıkan zengin bitkisel bezemeler alınlıkta birleşerek mihrabı oluşturmuştur. Mihraptan sarkan kandilin iki yanında saçaklar bulunmaktadır. Tabanlığa bitkisel bezemeli bir motif yerleştirilmiş ve çevresi pullu sim saçakla süslenmiştir. Seccadenin arka yüzü kahverengi ince kumaşla astarlanmıştır.

Seccade (12)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter Nu.: 4063

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarihlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Seccade

Boyutları: 84x160 cm

Kullanılan Malzeme: Yün, yün ipliği

Uygulanan Teknik: Tepme keçe, işleme

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Dikdörtgen

Bitkisel Bezeme: Çiçek, yaprak ve dal

Nesneli Bezeme: Kandil

Kompozisyon: Bej renkli keçeden yapılmıştır. Keçenin zeminine dört kenarı kıvrım dallarla bordür işlenmiştir. Orta zemin ayaklık kısmında üç adet çiçek yer almaktadır. Orta zemin dallı, çiçek dalları taç şeklinde çiçek ve kandil bezemeler yer almaktadır. Bezemede dival ve kasnak tekniği uygulanmıştır. Malzeme olarak mavi, mor, yeşil, vişne renkli yün iplikler kullanılmıştır. Ayrıca dival tekniği uygulanan yerlerde sarı kılaptan kullanılmıştır. Arka yüzü bej renkli bez astarlıdır. Ön kısa kenarı mavi renkli iplik saçaklıdır. Saçakların bir kısmı kopmuştur.

Kundak (1)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter Nu.: 2977

Koleksiyon Yeri: Müze Deposu

Tarihlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Kündak

Boyutları: 69x112x1 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, saten ve patiska, tazı boncuğu, düğme

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve applike

Zeminde Kullanılan Renk: Bordo

Bezemde Kullanılan Renkler: Beyaz, pembe, açık ve koyu mavi

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Daire, üçgen, dikdörtgen

Bitkisel Bezeme: Çiçek

Kompozisyon: Kırmızı renkli keçeden yapılmıştır. Köşeleri muntazam olmayan dikdörtgen şeklinde yapılan keçenin üç kenarı sarı ve mavi yün iplerle oya şeklinde dikilmiş veya bastırılmıştır. Hareli görünüşte yapılan keçenin ön tarafına kılıf şeklinde geçirilen patiska Çinsi beyaz renkli bezin üzeri renkli saten Çinsi kumaşlarla süslenmiştir. Önde katmerli gül şeklinde yapılan üç adet süs yer almaktadır. Arkada ve kenar üzerinde yine açık mavi ve vişne renkli saten kumaşlarla yapılan üçgen dolgulu pervaz bürgü bezemesini tamamlamaktadır. Bürgünün gerisinde ve keçe üzerine tutturulan yedişer adet yarık boncuk ve renkli plastik düğmelerle yapılan tokalardan üç adet dikilmiştir. Ortadaki tokenın önüne pirinç bir çengel dikilerek pervazın alt kenarına takılmıştır.

Kündak (2)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Etnografya Müzesi

Envanter Nu.: 2971

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Tarhlendirme: XX. yy

Kullanım Yeri: Kundak

Boyutları: 74x116x1,5 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı, saten ve patiska, düğme

Uygulanan Teknik: Tepme keçe ve applike

Zeminde Kullanılan Renk: Kırmızı

Bezeme Kullnılan Renkler: Pembe, yeşil, siyah, sarı

Seçilen Konu:

Geometrik Bezeme: Daire, dikdörtgen, üçgen

Bitkisel Bezeme: Çiçek

Kompozisyon: Keçe tekniğı ile kırmızı renkli yünden yapılmıştır. Köşeleri yuvarlak ve üzeri hareli görüştür. Kundağın ucuna geçirilen bürgü, patiska cinsi bezden yapılmıştır. Üç kenarına kırmızı ve yeşil renkli karşı ipeklilerden yapılan katmerli güller dikilmiştir. Üç büyük gülün ortasına beyaz renkli pijama düğmeleri yerleştirilmiştir. Gül bezemelerin altında yatay, uzun ve dikey olarak kısa üçgenli şeritler sarı renkli bez ve siyah renkli kumaşlarla yapılmıştır. Yanlardaki ve ön kenardaki bezemelerin altına kalın siyah bez ve basma yerleştirilmiştir.

2.3. Konya Koyunoğlu Müzesi Deposunda Korunan Keçe Ürünler

Çoban Çizmesi (1)

İnceleme Tarihi: 22.01.2009

İlgili Koleksiyon: Konya Koyunoğlu Müzesi

Envanter Nu.: 6347/a

Koleksiyondaki Yeri: Müze Deposu

Kullanım Yeri: Çoban çizmesi

Boyutları: Taban Uzunluğu: 26 cm, Konç Genişliği: 24 cm, Kalınlık: 0,5 cm

Kullanılan Malzeme: Yün elyafı

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Zeminde Kullanılan Renk: Tabii beyaz

Bezeme de Kullanılan Renk: -

Seçilen Konu: -

Kompozisyon: Tabii beyaz renkte ve tepme keçe tekniği ile yapılmış bot formundadır.

Konya müzelerinde sergilenen ve depolarında muhafaza edilen keçe ürünler, yaşamdaki işlevleri ve Türk kültürünün zenginliklerini yansıtmaları açısından önemli değerdendir. Tarihsel süreçte Türkler tarafından yaşamın birçok alanında kullanılan keçe, bebeğin kundağı, çadırın örtüsü, yaşanılan iç mekânın süslemesi, onu koruyan ve toplumdaki konumunu belirleyen kılık kıyafeti ve başlığı olmuştur. Yaşam biçiminin değişmesi, sanayi ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak seri üretilen alternatif ürünlerin ortaya çıkması keçenin yaşamın birçok alanından çekilmesine neden olmuştur. Giderek işlevselliği azalmış ve talep edilmemesi nedeniyle birçok keçe ürünün üretimi sona ermiştir. Bunun sonucu olarak keçe atölyeleri bir bir kapanmış ve ustalar işlerini bırakmak zorunda kalmıştır. Üretim yapılmayan keçe ürünlerin eskiden elde kalan örneklerinin büyük bir kısmı sağlıklı bir şekilde korunamamış ve yok olmuştur. Bu gelişmeler üretimi yapılmayan keçe ürünlerin kültürel değeri ni arttırmaktadır. Saklanmasıındaki zorluklar nedeniyle eski keçe ürünlerin pek azı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bu nedenle müzelerde bulunan keçe ürün örneklerinin değeri daha çok artmaktadır. Türk keçe kültürünün dünyaya tanıtılması, bilinirliğinin artırılması amacıyla müzelerin depolarında muhafaza edilen keçe ürünler yerli ve yabancıların ziyaretine açılmalıdır. Bu amaçla müzelerin depolarındaki keçe ürünlerin gün ışığına çıkarılması kültürümüzün bu yanının bilinmesi ve zenginliğinin gösterilmesi açısından önemlidir.

3. SONUÇ

Keçenin ilk doğuşunun hayvancılıkla birlikte soğuk iklimlerde yaşayan göçebe Türklerin zorunlu ihtiyaçları ile başladığı, daha sonraki dönemlerde ise geliştirilerek yaşam içinde daha geniş bir alanda kullanıldığı görölmektedir. Keçe ürünler zamanla süslenmiş ve estetik değeri kazanarak Türk kültürünün zenginliklerinden birisi haline gelmiştir. Günümüzde yaşam tarzının değişmesi, sanayi ve teknolojinin gelişmesi keçenin işlevsellik alanını daraltmış ve eskiden kullanıldığı alanlarda yeni ürünler alternatif olmuştur. Böylece halkın gün geçtikçe

keçeeye olan talebi ve ilgisinin azalması sonucu keçecilik unutulmaya yüz tutan el sanatlarından biri haline gelmiştir. Keçe ustaları da bu durumun doğal bir sonucu olarak gün geçtikçe kötüye giden maddi durumları sebebiyle mesleklerini terk etmişler ve atölyelerini kapatmışlardır. İşlevselliğini kaybeden keçe ürünlerin üretilmemesi nedeniyle, günümüze kadar ulaşmış müzelerimizde sergilenen veya depolarında muhafaza edilen keçe ürün örneklerinin değeri her geçen gün artmaktadır. Konya müzelerinde sergilenen ve depolarında muhafaza edilen keçe ürünler, kullanıldığı dönemin işlevsel ürünleri olması ve sosyo-kültürel özelliklerini yansıtmaları açısından önemlidir. Keçe çizmeler ve kundaklar insanları olumsuz hava şartlarından korumuştur. Keçe seccadeler dini inançların gereklerini yerine getirmede kullanılan özel objelerdir. Keçe kundaklar farklı materyallerle süslenmiş, seccadelerin üzeri renkli ipliklerle işlenerek estetik değer kazandırılmış ve Türk kültürünün sanat anlayışını yansıtan değerler haline getirilmiştir. Çarşı işi olarak tabir edilen işlemeli keçe seccadeler, o dönemde Konya’da varlıklı ailelerin kullandığı değerli eşyalardandı. Diğer taraftan Mevlana Müzesi’nde sergilenen serpuş ve arakiyeler güveler tarafından tahrip edilmesine rağmen korunmaya çalışılan kültürel değerlerimizdir. Mevleviliğin sembolü olan sikkeler ise, yenileri yapılarak sergilenmektedir. Seccadeler ve başlıklar kullandıkları dönemde Türk kültüründe keçe ile özdeşleşerek toplum hayatındaki işlevlerini yerine getirmişlerdir. Keçe ürünlerin korunması özellikleri itibariyle zordur. Günümüze ulaşabilen bu ürünlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında gerekli koruma tedbirlerinin alınması gerekmektedir. Diğer taraftan, müzelerin depolarında saklanan ürün örneklerinin sergilenerek yerli ve yabancı ziyaretçilerin beğenisine sunulması, kültürümüzün bu yönünün unutulmamasına ve daha iyi tanıtılmasına hizmet edecektir.

KAYNAKLAR

- Başar Ergenekon, Cavidan. Tepme Keçelerin Tarihi Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri, Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara: Kılıçaslan Matbaacılık, 1999.
- Begic, H. Nurgül. Geçmişten Günümüze Konya Keçeçiliği. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. Konya: Erman Ofset, 2013.
- Eberhard, Wolfram. Çin'in Şimal Komşuları. (Çeviren: Nimet Uluğtuğ). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.
- Erden, Attila. Anadolu Giysileri. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara: Dumat Ofset, 1999.
- Esin, Emel. İslâmiyetten Önceki Türk Kültür Târîhi ve İslâma Giriş (Türk Kültürü El Kitabı, II. Cilt I/b'den Ayrı Basım), Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1978.
- Önder, Mehmet. Konya Külâhı. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi. 3(57), 901. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1954.
- Önder, Mehmet. Konya'da Keçecilik. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi. 6(134), 2231, 1960.
- Taşagıl, Ahmet. Uygurlar. H. C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca (Ed.). Türkler Ansiklopedisi. (c. 2. s.215-224). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.